

Nr 97.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

(5:e avd.)

I propositionen nr 139 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 10 mars 1950, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats dels vidtagna ändringar i de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade bestämmelserna rörande furirer; dels ock meddela beslut eller bestämmelser rörande vissa avlöningsförmåner till personal, tjänstgörande vid Ölands södra grunds fyrplats, avlöningsförmåner för befattningshavare i statens tjänst vid deltagande i kurser i företagsdemokrati m. m. och barntillägg till viss personal å krigsmaktens reservstater.

Anställningsform för vissa furirer.

Jämlikt 5 § 3 mom. statens allmänna avlöningsreglemente må extra ordinarie tjänst innehavas endast av den, som uppnått 20 års ålder. Enligt 2 § kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 543) med övergångsbestämmelser till statens allmänna avlöningsreglemente äger dock nämnda minimiålder, såvitt angår furirsbeställning i lönegraden Me 1, icke tillämpning beträffande beställningshavare, för vilken första anställningsåret räknats börja före den 1 juli 1947.

Från de militära myndigheternas sida har framställts förslag om att minimiåldern för erhållande av extra ordinarie anställning som furir skulle sänkas till 18 år. Detta har emellertid avstyrkts av försvarets civilförvaltning, statskontoret och statens lönenämnd.

Föredragande statsrådet har anfört i huvudsak följande.

»För egen del anser jag mig icke böra biträda förslaget, vars genomförande skulle medföra, att ifrågavarande personal komme att intaga en enligt min mening icke motiverad särställning i pensionsavseende, bl. a. i fråga om rätt att såsom tjänstår tillgodoräkna tid före 20 års ålder.

I ärendet har emellertid även framkommit förslag om att öppna möjlighet till erhållande av furirsanställning före 20 års ålder med anlitan av anställningsformen såsom extra tjänsteman; därvid skulle tillämpas placering i en ny lönegrad med beteckningen Mg 1, vilken skulle upptaga samma löneklasser som den extra ordinarie furirslönegraden Me 1. En sådan an-

ordning får, såsom framhållits i ärendet, anses överensstämma med vad som tillämpas för den civila personalens del och behöver enligt min uppfattning icke möta samma betänkligheter som en sänkning av kraven för erhållande av extra ordinarie anställning. Då vidare de skäl, som åberopats för en dylik anordning, i och för sig synas beaktansvärda, anser jag mig böra tillstyrka, att förslaget genomföres. Någon ökning av antalet furirsbeställningar bör icke ske i anledning härav. I vederbörliga personalförteckningar bör angivas att beställning i lönegrad Me 2 eller Me 1 må utbytas mot beställning i lönegrad Mg 1.

För förslagets genomförande erfordras vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente. Sålunda bör lönegraden Mg 1 upptagas bland de lönegrader, som finnas förtecknade i 2 § reglementet, och i 20 § reglementet bör angivas, att lönegraden omfattar löneklasserna 9, 10, 11 och 12 å löneplan nr 1 statens löneplansförordning. Vissa ytterligare ändringar i reglementet böra därutöver vidtagas, i stort sett av den innebörden att vad i reglementet sägs om furirsbeställning i lönegraden Me 1 jämväl skall gälla beträffande furirsbeställning i lönegraden Mg 1.

Kungl. Maj:t torde för sig böra utverka riksdagens bemyndigande att i statens allmänna avlöningsreglemente vidtaga ändringar av i huvudsak den innebörd jag här angivit. De ändrade bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1950.»

Vissa avlöningsförmåner för personal å Ölands södra grunds fyrplats.

För budgetåren 1947/48—1949/50 ha medel anvisats för uppförande av en ny bottenfast fyr på Ölands södra grund. Fyren, som är avsedd att ersätta Ölandsrevs fyrskepp, uppföres på cirka 12 meters vattendjup i öppna havet cirka 20 kilometer från land och cirka 35 kilometer från närmaste hamn. Fyren kan bliva färdigställd under loppet av nästa budgetår och avses bliva bemannade med 1 fyrmästare i lönegrad Ca 16, 1 förste fyrvaktare i lönegrad Ca 12, 2 fyrvaktare i lönegrad Ca 10 och 2 extra ordinarie fyrvaktare i lönegrad Ce 10, varav 1 kockstewart.

Under framhållande att tjänstgöringsförhållandena vid denna fyrplats bli likartade med dem som förekomma å fyrskepp har lotsstyrelsen föreslagit, att de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade särskilda bestämmelserna för personal tjänstgörande å fyrskepp — beträffande tjänstledighet på grund av sjukdom, semester, fyrskeppstillägg och lönetillägg till kockstewart — skola erhålla tillämpning jämväl å personal tjänstgörande vid ifrågavarande fyr. Lotsstyrelsen har vidare framhållit, att ytterligare ett antal fyrskepp torde komma att ersättas av bottenfasta fyrar, och föreslagit, att ett generellt beslut nu fattas om att åsyftade förmåner skola utgå till förutom fyrskeppspersonal, befattningshavare på fyrplatser, där tjänstgöringsförhållandena äro likartade med dem å fyrskepp. Från angivna utgångspunkt har lotsstyrelsen framlagt förslag till vissa ändringar i avlöningsreglementet; enligt förslaget skulle bl. a. beteckningen fyrskeppstillägg

utbytas mot beteckningen sjötillägg. Statskontoret och statens lönenämnd ha icke framställt erinran mot förslaget sakinhåll.

Föredragande statsrådet har anfört följande.

»För egen del har jag funnit mig kunna ansluta mig till myndigheternas uppfattning, att personal med tjänstgöring vid Ölands södra grunds fyrplats bör i fråga om rätt att åtnjuta de åsyftade förmånerna likställas med fyrskeppspersonal. Jag har härvid utgått från att tjänstgöringsförhållandena vid angivna fyrplats och å fyrskepp få anses vara väsentligen likartade ävensom från att motsvarande förhållande icke föreligger beträffande någon nu befintlig fyrplats. Med hänsyn till att uppkommande frågor rörande särskilda ersättningar komma att prövas av 1949 års tjänsteförteckningskommitté anser jag emellertid icke påkallat, att redan i detta sammanhang ställning tages till den mera allmänna frågan om avlöningsförhållandena för personal å blivande nya bottenfasta fyrar eller till frågan om den lämpligaste benämningen å det nuvarande fyrskeppstillägget. Under sådana förhållanden saknas enligt min mening tillräckliga skäl att för genomförande av vad jag här förordat nu vidtaga ändringar i avlöningsreglementet; även om det i och för sig är ett önskemål att tjänstemännens avlöningsförhållanden i största möjliga utsträckning regleras inom avlöningsreglementets ram, synes man i detta fall lämpligen kunna tills vidare stanna vid att vid sidan av reglementet föreskriva, att de avsedda bestämmelserna för fyrskeppspersonal skola äga motsvarande tillämpning för personal tjänstgörande vid Ölands södra grunds fyrplats. Kungl. Maj:t torde höra för sig utverka riksdagens bemyndigande att meddela en föreskrift av i huvudsak denna innebörd.»

Oavkortad lön m. m. till deltagare i kurser i företagsdemokrati och därmed sammanhängande ämnen.

Företagsnämnder finnas numera inrättade inom fångvårdsstaten, försvaret, arbetsmarknadsstyrelsen med den offentliga arbetsförmedlingen, kommunikationsverken och tullverket. Inom andra delar av statsförvaltningen är inrättandet av sådana nämnder under förberedande.

Då uppdrag att tjänstgöra såsom ledamot i företagsnämnd får anses utgöra ett tjänstupdrag, bibehålles ledamoten under uppdragets fullgörande vid sina avlöningsförmåner och äger uppbära resekostnads- och traktementsersättning under resor i anledning av detsamma. Till ledamot i företagsnämnd vid försvaret, kommunikationsverken och tullverket utgår vidare enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 februari och den 23 januari 1948 respektive den 10 februari 1950 ersättning i form av dagarvode enligt kommittékungörelsen. En framställning om motsvarande förmån för ledamot i företagsnämnd vid arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingarna är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Frågan om ersättning till deltagare i kurs i företagsdemokrati har upptagits av statstjänarkartellen i skrivelse den 14 februari 1949. Efter att ha framhållit att behov visat sig föreligga av särskilda kurser i företagsdemo-

krati för tjänstemän och arbetare, som mottaga uppdrag som ledamot i företagsnämnd eller som företagsombud, hemställer kartellen, att inom statsförvaltningen anställda tjänstemän och arbetare måtte vid deltagande i av personalorganisation anordnad kurs i företagsdemokrati äga åtnjuta, tjänstemän oavkortad lön och arbetare semesteravlöning, jämte för båda kategorierna fria resor till och från den plats där dylik kurs hålles.

Statskontoret har ansett framställningen icke böra föranleda någon åtgärd, medan statens lönenämnd, som begränsat sitt utlåtande till att avse frågan om ersättning till tjänstemannaanställda, tillstyrkt, att under tjänstledighet för här ifrågakvarande ändamål lön med B-avdrag skulle få utgå under högst tre dagar jämte erforderlig tid för resor. Lönenämnden har icke heller velat motsätta sig, att bidrag motsvarande resekostnaden enligt billigaste anordning och reseklass III finge utgå till deltagarna i kurser av ifrågakvarande slag.

Föredragande statsrådet har anfört bl. a. följande.

»Då företagsnämndernas (företagsombudens) verksamhet i produktionsfrämjande syfte kan bli av stort värde för statsverket, om dessa organ rätt handhava sin uppgift, synes det mig angeläget, att ledamöterna och deras suppleanter — såväl representanterna för de anställda som de av företagsledningen utsedda — äro väl skickade för sin uppgift. Det åligger visserligen företagsledningarna att fortlöpande informera företagsnämnderna om sådana förhållanden som verksamhetens ekonomiska och tekniska betingelser samt nya framställnings- och arbetsmetoder, men härutöver fordras att nämndledamöterna erhålla en allmän kännedom om aktuella spörsmål och strävanden i fråga om exempelvis arbetsorganisation på kontor och andra arbetsplatser, åtgärder för höjande av trivseln o. d. Åtminstone till en början torde det även vara påkallat att giva allmänna orienteringar om innebörden i företagsdemokratien, formerna för nämndernas arbete m. m. Vidare synes det i verk med lokalförvaltning kunna innebära en praktisk åtgärd att samla ledamöterna i flera lokala nämnder till centrala kurser, vid vilka behandlas — förutom här nämnda allmänna spörsmål — för vederbörande verk speciella organisationsfrågor av intresse för samtliga företagsnämnder. De initiativ i fråga om kurser av här avsett slag, som redan tagits av olika personalorganisationer, finner jag av nu angivna skäl betydelsefulla och värda statens stöd. Att sådant stöd redan lämnats i viss utsträckning i form av rätt att bibehålla del av lön under kurstid, fria resor och tillhandahållande av föreläsare, framgår av den tidigare lämnade redogörelsen.¹ Det synes emellertid önskvärt, att myndigheterna taga mera aktiv del i kursernas organisation. Kurserna böra sålunda anordnas av vederbörande myndighet och personalorganisationer gemensamt. Kursplanen bör göras upp i samråd — i många fall torde detta lämpligen kunna ske inom verkets centrala företagsnämnd — och slutligt fastställas av myndigheten, som även bör ha att fastställa antalet kursdeltagare. Ett samarbete av här angivet slag mellan myndigheterna och personalorganisationerna synes mig ligga helt i linje med företagsdemokratiens grundtankar.

¹ Jfr propositionen s. 14 f.

Därest de för ledamöterna i företagsnämnder avsedda kurserna, vilka givetvis böra stå öppna även för företagsombud, på sätt nu förordats organiseras under samverkan mellan myndigheter och personalorganisationer och därest myndighet förbehålles rätten att fastställa kursplan m. m., torde — i betraktande jämväl av den särställning företagsnämnderna intaga bland förekommande organ för samarbete mellan myndigheter och personal — de betänkligheter böra vika, som i olika remissyttranden framförts mot stats-tjänarkartellens förslag, att kursdeltagare skulle erhålla rätt att bibehålla oavkortad lön under kurs samt förmånen av fria resor till och från kurs. Rätten att bibehålla oavkortad lön torde böra begränsas till två dagar jämte, i förekommande fall, erforderlig restid. Ersättning för resekostnad bör endast utgå för resa enligt billigaste färd sätt. Myndighet bör vidare tillse, att kurs förlägges till sådan ort att kostnaderna för resorna begränsas så mycket som möjligt. Att, såsom fångvårdsstyrelsen ifrågasatt, jämväl utbetala traktamentsersättning till kursdeltagare synes icke påkallat. Det torde i allmänhet få ankomma på den eller de medverkande personalorganisationerna att sörja för kost och logi åt kursdeltagarna. Beträffande kursdeltagare, som representera verksledningen, synes dock kostnaden för kost och logi böra stanna å organisationerna endast i den mån överenskommelse härom träffas mellan myndigheten och organisationerna. Det torde få förutsättas, att sådan överenskommelse skall kunna träffas för åtminstone ett begränsat antal deltagare i varje kurs. Jag förutsätter vidare, att såsom hittills såväl myndigheter som personalorganisationer skola ställa föreläsare till förfogande för kurserna. I den mån tjänsteman, som ej är ledamot i företagsnämnd, av myndighet beordras att hålla föreläsningar vid kurs, föreligger tjänsteresa, för vilken resekostnads- och traktamentsersättning utgår i vanlig ordning.

Nu angivna grunder för ersättning till deltagare i kurser för ledamöter i företagsnämnd torde böra underställas riksdagens prövning. Därest de vinna riksdagens godkännande, torde jag senare få för Kungl. Maj:t anmäla frågan om utfärdande av bestämmelser i ämnet. Dessa bestämmelser lära icke böra gälla sådan personal, för vilken överenskommelsen om inrättande av företagsnämnder har karaktären av kollektivavtal. För denna personal synes det, i anslutning till vad försvarets avtalsdelegation anført, få ankomma på vederbörande myndighet att med personalorganisationerna överenskomma om ifrågavarande förmåner. Med anledning av vad fångvårdsstyrelsen anført må tilläggas, att vad här föreslagits icke bör medföra, att av riksdagen maximerad anslagspost överskrides.»

Barntillägg till viss personal å krigsmaktens reservstater.

Den såsom förhöjning av dyrtidstillägget konstruerade löneförmånen barn-tillägg avskaffades i samband med de löneregleringar, som genomfördes år 1939 och därefter och vid vilka dyrtidstillägget ersattes med rörliga tilläggsförmåner i annan form. Därvid ha likväl i allmänhet meddelats bestämmelser, genom vilka tjänstemän, som före löneregleringen åtnjutit barntillägg,

medgivits att i viss omfattning övergångsvis bibehålla dylika tillägg. Ett undantag härifrån gäller emellertid beträffande personal å krigsmaktens reservstater; i propositionen 1943: 143 angående krigsmaktens reservpersonal och vid riksdagens behandling av nämnda proposition berördes icke frågan om eventuella övergångsanordningar beträffande barntillägg, och sådana ha varken i nämnda sammanhang eller senare kommit till stånd.

I sin skrivelse 1946: 4 uttalade riksdagen, att riksdagen funne befogat, att frågan om ifrågavarande reservstatspersonals rätt till barntillägg bleve föremål för närmare övervägande från Kungl. Maj:ts sida. Försvarets civilförvaltning har efter erhållet uppdrag numera framlagt förslag i ämnet, varöver statens lönenämnd yttrat sig. Båda dessa myndigheter ha föreslagit, att jämväl för reservstatspersonalens vidkommande meddelas bestämmelser, enligt vilka beställningshavare, som omedelbart före löneregleringen åtnjöt barntillägg, medgives att i viss utsträckning bibehålla förmånen efter det han blivit underkastad de nya avlöningsbestämmelserna. Enligt civilförvaltningens förslag skulle barntillägg för barn födda före fjärde kvartalet 1943 få bibehållas med den inskränkningen, att tillägg endast skulle få utgå för sådant eller sådana barn utöver två. Lönenämndens förslag innebär i jämförelse härmed de avvikelserna, å ena sidan att endast barntillägg för barn födda före andra kvartalet 1939 skulle kunna bibehållas men å andra sidan att tillägg skulle få utgå för samtliga sådana barn.

Föredragande statsrådet har anfört följande.

»För egen del hyser jag i likhet med de hörda myndigheterna uppfattningen, att tillräckliga skäl saknas att i ifrågavarande avseende tilldela reservstatspersonalen en mindre förmånlig ställning än annan personal, för vilken dyrtidstilläggssystemet avvecklats; anledning finnes antaga, att någon dylik undantagsställning icke skulle ha beretts reservstatspersonalen, därest spörsmålet kommit under bedömande vid 1943 års lönereglering. I konsekvens härmed anser jag vidare, att den särskilda övergångsbestämmelse till 1943 års reservstatskungörelse, som sålunda torde böra meddelas, bör erhålla den närmare innebörd, som statens lönenämnd angivit i sitt utlåtande i ärendet. Genom en sådan utformning beaktas även, såvitt angår reservstatspersonalen, vissa synpunkter, åt vilka riksdagens revisorer givit uttryck i sin senast avgivna berättelse, på frågan om den tidpunkt vid vilken övergångsvis utgående barntillägg bör vara helt avvecklat.

Jag föreslår, att Kungl. Maj:t för sig utverkar riksdagens bemyndigande att meddela bestämmelser av den innebörd, som här angivits.»

Utskottet.

Vad i förevarande proposition föreslagits angående anställningsform för vissa furirer, vissa avlöningsförmåner för personal å Ölands södra grunds fyrplats samt barntillägg till viss personal å krigsmaktens reservstater har icke givit utskottet anledning till erinran. På av föredragande statsrådet anförda skäl har utskottet vidare ansett sig böra tillstyrka det framlagda för-

slaget angående avlöningsförmåner åt befattningshavare vid deltagande i kurser i företagsdemokrati m. m.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen nr 139 förordats

a) vidtagna ändringar i de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade bestämmelserna rörande furirer;

b) meddela beslut eller bestämmelser rörande vissa avlöningsförmåner till personal, tjänstgörande vid Ölands södra grunds fyrplats, avlöningsförmåner för befattningshavare i statens tjänst vid deltagande i kurser i företagsdemokrati m. m. och barntillägg till viss personal å krigsmaktens reservstater.

Stockholm den 25 april 1950.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 93.